

практику у справах про необхідну оборону» є корисним кроком на шляху вдосконалення кримінально-правового регулювання необхідної оборони, але зазначена Постанова ПВСУ не заповнює прогалини по вдосконаленню законодавства про затримання особи, що вчинила злочин та практики його застосування, більш того, продовжує за правовими наслідками прирівнювати ці дії до необхідної оборони. Це вказує на необхідність прийняття окремої самостійної Постанови ПВСУ, спеціально присвяченої наведеним актуальним проблемам саме затримання особи, що вчинила злочин, роз'ясненню вихідних положень, питанням кваліфікації та правовим наслідкам при заподіянні шкоди охоронюваним законом інтересам.

Список використаних джерел

1. Блинська С. Г. Обставини, що виключають злочинність діяння в зарубіжному та українському законодавствах (продовження). *Міліція України*. 2003. № 8. С. 24–26.
2. Блинська С. Г. Сутність кримінально-правового затримання особи, що вчинила злочин, як обставини, що виключає злочинність діяння. *Забезпечення прав людини та громадянина в умовах політичної та правової системи України* : тези доповідей наук.-практ. конф. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. С. 181–183.

Бабій Н. Р.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник: старший науковий
співробітник наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук **Бурак М. В.**

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОТЕРПІЛИМ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Проблема торгівлі людьми для українського суспільства не є новою. Щороку за статтею 149 Кримінального кодексу України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо передачі людини» органами Національної поліції відкриваються сотні кримінальних проваджень, засуджуються десятки громадян за злочинні дії, пов'язані із вербуванням, перевезенням та експлуатацією праці або сексуальною експлуатацією громадян. Чимало осіб визнаються потерпілими від торгівлі людьми, проте далеко не всі потерпілі заявляють позов на відшкодування матеріальної та моральної шкоди і ще менша частина отримує реальну компенсацію від торгівців людьми.

Так, в ст. 14 та 16 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» вказано, що особа, яка вважає себе постраждалою від торгівлі людьми, має право звернутися до місцевої державної адміністрації із заявою про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, та до органів Національної поліції щодо захисту прав і свобод [1]. Найбільш ефективним способом відшкодування заподіяної потерпілому від торгівлі людьми майнової та/або моральної шкоди, є заявлення ним цивільного позову у кримінальному провадженні і набуття процесуального статусу цивільного позивача. Цивільним позивачем у кримінальному провадженні може бути не тільки фізична особа, якій відповідним кримінальним правопорушенням завдано майнової та/або моральної шкоди, а й юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди та яка пред'явила цивільний позов у встановленому КПК України порядку.

Зокрема, процес відшкодування потерпілим майнової, моральної та фізичної шкоди, якої вони зазнали внаслідок вчинення кримінального правопорушення, та пов'язані з цим проблеми можна умовно поділити на три етапи, які мають свої складові: 1-й етап – заявлення цивільного позову, який відбувається або під час досудового слідства під час розгляду кримінальної провадження, або окремо в цивільному процесі (як окремий захід, якщо не пред'явлено цивільний позов в процесі розгляду кримінальної справи); 2-й етап – розгляд цивільного позову в суді; 3-й етап - здійснення виконавчого провадження про стягнення коштів як завершальна стадія суду, якщо суд виносить рішення про стягнення на користь потерпілого [2].

Більш того, під час допитів потерпілих від торгівлі людьми необхідно своєчасно і ретельно з'ясовувати питання про завдану їм майнову та/або моральну шкоду, надавати необхідні роз'яснення щодо порядку заявлення цивільного позову і відшкодування заподіяної шкоди. Крім того, за наявності підстав, передбачених ст. 170 КПК України, доцільно вживати заходів до накладення арешту на нерухоме й рухоме майно, майнові права інтелектуальної власності, гроші у будь-якій валюті готівкою або в безготівковому вигляді, цінні папери, корпоративні права, які перебувають у власності підозрюваного чи обвинуваченого, і фактично знаходяться у нього або в інших фізичних або юридичних осіб з метою забезпечення можливої конфіскації майна та/або цивільного позову.

На практиці слідчим органам слід більше уваги приділяти інтересам потерпілих, навіть якщо потерпілі нічого не хочуть, вони є жертвами торгівлі людьми, злочинні дії підсудних завдали потерпілим значної моральної шкоди, яка виявилася в перенесених ними моральних та фізичних стражданнях, пов'язаних з їх сексуальною чи трудовою експлуатацією, що призвело до приниження їх людської честі, гідності й негативно вплинуло на їх психічний та фізичний стан здоров'я і таке інше, а тому має підніматися питання про відшкодування моральних збитків, і не припустимими є випадки залучення таких осіб до участі в справі в якості свідків, бо це веде до обмеження законних прав потерпілих (обирати представника, порушувати

клопотання, заявляти відводи, подавати докази, знайомитися з усіма матеріалами справи тощо) [3].

Окрім того, особа, якій заподіяно шкоду і яка пред'являла вимогу про її відшкодування, визнається одночасно потерпілою та цивільним позивачем, і їй забезпечуються всі передбачені законом права як потерпілого, так і цивільного позивача.

Під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних або інших фізичних страждань або інших фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній або юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Моральна шкода відшкодовується в грошовій та матеріальній формі незалежно від майнових збитків. Моральна шкода може виражатися в приниженні честі, гідності, ділової репутації.

У кримінальних провадженнях про торгівлю людьми до об'єктивної сторони злочину віднесено встановлення обставин, які самі по собі є травмуючим фактором та свідчать про спричинення моральних страждань потерпілих осіб, однак зазначені обставини не завжди покладаються в обґрунтування цивільного позову та не знаходять свого вираження в рішеннях судів.

Практика свідчить, що на кожному з етапів відшкодування майнової, моральної та фізичної шкоди потерпілим від торгівлі людьми виникають певні проблеми.

Так, на першому етапі виникають певні проблеми, а саме: незнання потерпілими своїх прав на подання позову та отримання компенсації; формальний підхід слідчих до роз'яснення потерпілим їхніх прав заявити позов про компенсацію; позиція потерпілих та їх активність в суді; психотравматичність процесу судового розгляду для жертви злочину; недосконале (необґрунтоване) формулювання позовних вимог; необхідність довести факт моральних страждань; віддаленість експертних центрів та нечисленність атестованих судових експертів-психологів тощо.

На етапі розгляду цивільного позову в суді можуть мати місце наступні проблеми отримання компенсації: подовження і ускладнення судового процесу та доказування завданої моральної шкоди в судовому процесі; суб'єктивна упередженість слідчих, прокурорів, суддів; організаційні проблеми; віддаленість суду від місця проживання потерпілих; небезпечні/некомфортні умови перебування в суді; зменшення розміру позовів.

І на заключному етапі, тобто здійсненні виконавчого провадження про стягнення коштів, якщо суд виносить рішення про стягнення на користь потерпілого, в переважній більшості випадків отримання відшкодування унеможливлене через наступні причини: відсутність коштів та іншого майна засуджених на території України; перебування основних кримінальних прибутків за межами України внаслідок експлуатації жертв на території інших країн; відсутність практики міжнародного співробітництва щодо

захисту майнових прав громадян України; недосконалий законодавчий механізм стягнення компенсації; недовіра ст. 1177 Цивільного кодексу України щодо зобов'язань держави відшкодовувати збитки потерпілим.

Переконані, що проблемам, які ускладнюють або роблять неможливими отримання компенсації на різних стадіях розслідування, потребують ретельного вивчення як на науковому, так і правовому рівнях.

Список використаних джерел

1. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20 верес. 2011 р. № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17>

2. Реалізація права потерпілих від торгівлі людьми на компенсацію та відшкодування в Україні: аналіз ситуації: URL: http://ippobuk.cv.ua/images/20121004162254_kompesacia_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf.

3. Судова практика з питань застосування законодавства щодо протидії торгівлі людьми та з приводу призначення покарань за ст. 149 КК України. URL: <https://sa.dn.ua/sudova-praktika-z-pitan-zastosuvann/>.

Бастриков В. О.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент ***Марков М. М.***

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ СПРІЯЮТЬ ЗДІЙСНЕННЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КОНФІДЕНЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Однією із основних проблем ефективності інституту конфіденційного співробітництва є недостатня урегульованість кримінально-правових підстав звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які надають допомогу оперативним підрозділам. Необхідно зазначити, що правова охорона конфідентів майже у всі часи мала усічений характер, що призводило до порушення їх соціальних прав та гарантій. Це стосувалося і звільнення від кримінальної відповідальності конфідентів, яке було можливе лише за наявності особистих взаємин і налагодженої взаємодії начальника органу, керівників оперативних підрозділів зі слідчими, представниками прокуратури та суду [1, с. 129].

Мотивація співробітництва з оперативним підрозділом може мати різноманітну основу (почуття патріотизму, виконання громадського обов'язку, пошук справедливості, матеріальна зацікавленість) але можливість вчинення злочинів, які не є тяжкими виключається [2, с. 262]. Розв'язання цієї суперечності є досить складним, оскільки особа яка співпрацює з оперативними підрозділами на конфіденційній основі, перебуваючи в злочинному середовищі, часто потрапляє в екстремальні умови, коли він